

Managementreactie literatuuronderzoek 'De werking en effectiviteit van verzuimboetes'

Aanleiding

In oktober 2022 is aan de Tweede Kamer toegezegd te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om op termijn een nieuw verzuimboeteregime te ontwikkelen dat recht doet aan enerzijds het algemeen belang en anderzijds het individuele belang.¹ Dit is aanleiding geweest om een onderzoekstraject te starten waarin wordt onderzocht wat de effectiviteit van het opleggen van verzuimboetes is. Als onderdeel van het onderzoekstraject naar de effectiviteit van verzuimboetes is in opdracht van de Belastingdienst door het Kenniscentrum Psychologie en Economisch Gedrag van de Universiteit Leiden een literatuurstudie uitgevoerd naar wat er in de wetenschappelijke literatuur bekend is over het effect van verzuimboetes.

Onderzoeksresultaten

Verzuimboetes kunnen worden opgelegd bij het niet of niet tijdig, onvolledig of onjuist doen van aangifte of het (gedeeltelijk niet) of niet tijdig doen van de betaling. Ook bij het niet voldoen aan bepaalde informatieverplichtingen kan een verzuimboete worden opgelegd. Het onderzoekstraject betreft alleen verzuimboetes en gaat niet over vergrijpboetes. In het rapport is de wetenschappelijke literatuur over de werking en effectiviteit van verzuimboetes samengevat. Specifiek is antwoord gegeven op drie onderzoeksvragen.

1. Wat is het algemene en specifieke preventieve effect van (communiceren over) het opleggen van verzuimboetes?

Het informeren van een populatie belastingplichtigen over het bestaan van verzuimboetes kan een algemeen preventief effect hebben. Enige terughoudendheid is hierbij echter op zijn plaats; als er overmatig een beroep op verzuimboetes wordt gedaan, kunnen welwillende belastingplichtigen zich onterecht aangesproken voelen, hetgeen kan zorgen voor een verminderd vertrouwen in de overheid en minder belastingcompliance op de langere termijn. Het opleggen van boetes aan de specifieke groep belastingplichtigen die hebben verzuimd, leidt tot een vermindering van toekomstig verzuim. Ook communicatie over verzuimboetes kan bij deze groep effectief zijn. Bij dergelijke communicatie is van belang dat ook hulp wordt aangeboden en/of dat de communicatie begrijpelijk is, zodat belastingplichtigen een handelingsperspectief wordt aangereikt.

2. Wat is het effect van de timing van (het communiceren over) het opleggen van verzuimboetes?

In de literatuur ontbreekt het aan studies naar de invloed van de timing van het communiceren over of opleggen van verzuimboetes. Wel kan uit de psychologische literatuur over straffen worden afgeleid dat het vroegtijdig aankondigen of opleggen van (voorwaardelijke) verzuimboetes effectief zou kunnen zijn in het verhogen van belastingcompliance.

3. Wat is het effect van de hoogte van verzuimboetes?

Er zijn wisselende bevindingen over het effect van het verhogen van verzuimboetes op belastingcompliance. Een mogelijke verklaring hiervoor is het verschil in belastingklimaat tussen de landen waar de studies hebben plaatsgevonden. Het afstemmen van de verzuimboete op de hoogte van het inkomen van een belastingplichtige zou een middel kunnen zijn om belastingcompliance te verhogen. Het bepalen van de 'optimale' boete is echter lastig, omdat de waargenomen proportionaliteit en rechtvaardigheid van een boete waarschijnlijk afhangt van de onderliggende redenen voor het belastingverzuim.

Vervolgstappen

In het onderzoekstraject wordt naast het literatuuronderzoek ook in kaart gebracht wat binnen de Belastingdienst bekend is over ontwikkelingen in, en oorzaken van, aangifteverzuim. Daarnaast wordt verkend in hoeverre experimenteel onderzoek (in lab en/of praktijk) naar bijvoorbeeld verschillende manieren van de aankondiging van een boete een bijdrage kan leveren aan kennisopbouw over het (vergroten van het) effect van verzuimboetes. De verkregen inzichten uit het onderzoekstraject worden gebruikt bij de verdere ontwikkeling van het verzuimboetebeleid.

¹ Kamerstukken II 2022/23, 31066, nr. 1119 (Kamerbrief Verzuimboetebeleid).